

Paradisresan

Paradisresan

Alla reseprojekt torskade under våren 1996 – tills vi åkte till Budapest under sommaren med GSS....

del 1.

Förra årets Pragresa i GSS' regi blev en oförglömlig festupplevelse med rikliga intellektuella kulturupplevelser av teater och litterära samtal. Årets Budapestresa skedde på ungefär samma premisser men överträffade till och med Pragresan. Orsakerna till detta var ett antal.

Vi var sjutton som åkte till Prag förra året men bara åtta som åkte till Budapest i år. Detta mindre antal var en klar fördel : mindre kaos, bättre organisation, mera sammanhållning och lugnare förhållanden. Förra året osäkrades ju i princip hela Prag och inte bara Letnany av GSS:s dårars vilda attacker och krogrundor; men Budapest hade mera utrymme, där fanns fler och bättre krogar med mera vin än öl, ytorna att sprida sig över var generösare, och folket var mera festvant och festade gärna med själva. Detta var en omöjlighet i det intellektuella, intelligenta och filosofiska Prag, de stora 1600-talstänkarnas fristad, där Kepler levde och Brahe dog, där Faust verkade och judarna dominerade, där tanken var fri och ingen förföljdes.

Budapest är mera en musik- och vinstad. Som festlysten skandinav smälter man lättare in i Budapests festliga förhållanden och sugts med och lyfts upp av dess oemotståndliga festatmosfär, som i Prag snarare manar till besinning och eftertanke.

Dessutom åkte vi tåg ner i stället för buss som till Prag. Tåg var vida mer bekvämt och inte särskilt mycket dyrare. Vi startade en eftermiddag och kom fram följande dag några timmar senare.

Den största fördelen med denna resa var emellertid att Janne hade kontakter och kunde ungerska. Tillsammans med andra hade han arbetat på denna resa hela våren och utfört diverse hotellbokningar och avbokningar, det hela hade varit en intrikat härva av fruktlöst sökande efter det rätta stället att bo på, tills slutresultatet blivit en fjärran liggande skogshyddas på toppen av staden långt utanför. Jakten på detta ställe hade dock inte varit förgäves, ty det visade sig vara det enda rätta idealet för oss.

Från Keletistationen får man ta tunnelbanan långt under Donau till Moszkvaplatzen bakom Budas slottskullar och därifrån ta vidare bussar uppåt skogarna. Det är en oändlig ljuvlig uppförsbacke hela vägen tills man till slut vid närheten av Hotel Panorama står med hela Budapest under sina fötter.

Vår Skogshyddas var en sorts daghem för barn med sommarläger och vidsträckta parkanläggningar. Det fanns olika stugor man kunde få bo i med tvåmansrum eller med tiobäddrum. Vi valde det första. Där fanns även dusch med kylskåp, och det fanns även enmansrum för den som föredrog det. Vi välkomnades varmt av vår värd Antal (kallad Toni), som generöst bjöd på ungersk Palinka (en sorts kryddbrännvin gjort på antingen körsbär, päron eller persika, mycket bättre än Sliwowitz,) och visade oss runt i parkanläggningen, där vi provade varje gunga och annat lekredskap för små och stora barn.

Samma kväll intog vi vår middag på den lokala restaurangen. Den låg strax intill Hotel Panorama och var mycket frekventerad. Där slutade kugghjulsbanan, ett extra kommunikationsmedel som förde direkt ner till staden. Dess rymliga vagnar gick långsamt och sällan men desto säkrare och var aldrig fulla.

Redan första kvällen på toppen av detta friluftsborg (*Svábhegy*) råkade vi ut för vad som skulle bli något av resans ledmotiv: *Kekfrankos*, ett ungerskt vin med många varianter. Ibland kunde det vara något för torrt och tunt, och ibland kunde det fullständigt överraska oss med att vara desto mera fylligt och suveränt. Den bästa

varianten råkade vi ut för i en ölkällare intill marknadsplatsen vid Moszkvatorget. Den etiketten var gul, och vi såg den bara den enda gången.

Här framgår det redan vad resan för det mesta kom att handla om : krogrundor och restaurangbesök. Vissa dagar fylldes nästan bara av att man gick från restaurang till restaurang, satt tre timmar på det ena stället och fyra på det andra, medan man satt på en krog eller tog sig en varm korv där emellan. På flera av dessa restauranger var det dessutom levande musik, tvättäkta ungerska violinister som gick omkring och gned sina violiner på ett fullständigt självklart och naturligt överlägset sätt, så att man kunde njuta desto mera.

Efter första dagens pliktskyldiga besök på Fiskarbastionen, där det var mycket geschäft och turister och hutlösa priser till följd av den prisvärda utsikten, hamnade Roger, Nisse och jag på ett mycket behagligt ställe nere vid floden. Emellertid fick vi redan här stifta bekantskap med ett av Budapests ofrånkomligen vanligaste fenomen : krockande bilister. Trafikolyckorna i Budapest är så omåttligt frekventa, att man längs de stora gatorna aldrig slipper det ständigt återkommande ackompanjemanget av tjutande ambulanssirener. På Café Mozart dränktes Mozarts musik ständigt av detta. Dessa sirener är visserligen mycket varierande, varje ambulans kör tydligen sin egen stil, det är ingen monotoni över det hela, tvärtom lystrar man hela tiden till när en ny stämma gör sig hörd på ett nytt sätt, och dessutom skiftar sirenernas melodier ofta mitt i och byter om till en annan rytm och tonart ; men likväl blir det aldrig frågan om någon direkt njutbar musik.

Utanför vår restaurang vid floden frontalkrockade två bilar med varandra mitt framför våra näsor. Ingen blev skadad, men bilarna blev väl förmodligen skrot. De ansvariga skällde inte och grälade inte på varandra utan tycktes mera ta olyckan med ett slags nedslagen resignation: "Man slipper inte ifrån sitt öde"-attityden.

Vår bästa restaurang var kanske ändå "Markus". På Jannes rekommendation samlades vi där till en gemensam middag en av de första dagarna, och det var det enda tillfället som vi alla kunde samlas som helt friska. Stället ligger precis bakom marknadsplatsen vid Moszkvatorget och är billigt och har en trevlig atmosfär. Menyn finns på alla de stora språken, och även kyparna är flerspråkiga. Vi satt utomhus, maten var genomgående till allas smak och belåtenhet, vinet likaså, och stämningen var den bästa tänkbara. Den enda malörten i tillställningen kom senare : en av deltagarna riskerade sin mage med en gulasch och åkte dit.

Den ungerska gulaschen är nämligen inte det samma som det vi tänker på när vi talar om gulasch: en läcker glödande röd köttträtt med mycket kryddor. Den ungerska gulaschen kan vara många olika saker, men grundstommen är ett slags brunröd vattmig soppa, och det är denna, som vi aldrig ser utanför Ungern, som ställer till det i Ungern för intet ont anande utlänningar. Man kan tåla det, men om man inte tål det åker man dit, som vår deltagare gjorde för resten av resan.

Var det den kvällen som vi åkte ut till den fantastiska folkloristiska konserten någonstans i de sydliga förortererna ? Vägen dit var oändlig, och vi tog hela tiden fel spårvagn, så att vi fick gå flera kilometer och kom för sent, men föreställningen var ändå värd sitt dyra pris, det som återstod av den. Det var en konsert med både musiker och dansensembler, och dessa virvlande dansensembler sjöng samtidigt som de utförde sina akrobatiskt svindlande danser. Kvaliteten på hela tillställningen var mer än överlägsen. Dessa akrobatiska dansare, som utförde halsbrytande balett-nummer vars minsta rörelse borde ha gjort en vanlig människa andtruten för en halvtimme, sjöng glatt och högt samtidigt som de virvlade omkring med den mest självklara lätthet. Mellan dansnumren utförde den folkloristiska orkestern inte mindre ekvilibristiska mästarprestationer genom klassiska virtuosa zigenarmusik-nummer i svindlande högt tempo. Att inte låta sig ryckas med och bli överväldigad och hänryckt av den sprudlande dans- och spelglädjen var omöjligt.

2.

Det var följande dag som vi besökte den stora zigenarmarknaden långt utanför staden, där vi råkade ut för det bästa vinet på hela resan. Marknaden var ett jättelikt läger där man kunde köpa allt från alla tidigare regimers tider för en spottstyver. Där fanns den underbaraste samling gamla trattgrammofonskönheter jag någonsin har sett, där fanns praktporträtt av alla de gamla gökarna Marx och Engels och Lenin i förgyllda retoucheringar som nu var helt ute, där fanns allt vad man kunde behöva i klädväg från alla tider, där fanns tyska soldathjälmars från andra världskriget och ordnar och medaljer från 1700-talet framåt inklusive tallösa Leninordnar för 20 forint (1 krona) styck högst, där fanns glas och kristall och juveler och i princip allt utom själva Stefanskronan. Och där fanns vin.

Man fick det karaffvis om 1,1 liter, och det kostade 220 forint (11 kronor). Det var vitt och utan etikett och kallades "husets vin" men var det godaste vi drack på hela resan. Endast i södra Italien och på Sicilien träffar man på liknande utsökta gyllene vita viner som alltid är utan namn och etikett.

Var det efter det som vi gick till den underbara zigenarrestaurangen med det professionella vandrande musikkapellet, som gick omkring från bord till bord och spelade vars och en gästs eget hemlands musik? Vid ett spanskt bord flödade alla de gamla kända spanska folk- och zigenarmelodierna fram, vid ett ryskt bord hörde man "Kalinka" och annat sådant, ett svenskt bord bakom oss lyckades trolla fram både "Ack Värmeland du sköna" och "Å jänta å ja" bland annat, och det var bara vi som blev utan. Vi satt i mitten som det största sällskapet vid det största bordet, och en av oss ville inte ha musikalisk uppvaktning, för han ville inte betala för en sådan. Det kände tydligen de ungerska finkänsliga musikerna på sig, ty de undvek oss konsekvent, fastän både jag och andra av oss skickade välkommande längtansfulla blickar efter dem. Jag hade gärna exempelvis velat höra deras italienska repertoar i ungersk tappning.

Följande dag gick vi förlorade på Margit-ön. Denna väldiga ö är ett grönområde i floden som är så oändligt, att man i dess mitt är helt omedveten om staden - den finns inte längre inom hörhåll. På denna ö ligger flera av de varma källorna med Europas kanske mest fantastiska badinrättningar. Jag avstod själv från att gå och bada då jag var mera intresserad av att gå på upptäcktsfärd längs hela ön, men de som gick in fick sitt lystmäte på varmbad och svavelbad, hälsobad och ångbad, plaskbad och poolbad - alla varianter fanns. Andra föredrog att sitta på en servering och dricka vin.

Det var dåligt med serveringar på Margit-ön. Där fanns restauranger överallt och till och med reklam för restauranger och kaféer överallt, men samtliga var stängda. Den stora restaurangen var helt övergiven, vilket var förundransvärt, då dess läge och arkitektur var synnerligen tilltalande. De enda ställen som hade öppet låg i norra ändan av ön, och där var det konsekvent slagsmål om de få sittplatser som fanns.

Det gjordes flera försök att komma in på Café New York, men vi kom aldrig längre än till Café Mozart, där alla de tjutande ambulanserna hysteriskt trängde ut musiken. På Café New York, detta ryktbara litterära tillhåll, försiggick en filminspelning som skulle vara slut dagen därpå, men alltid när vi kom tillbaka dagen därpå skulle den hålla på en dag till. När vi en dag optimistiskt fann dörren öppen och stegade in kom vi mitt framför kamerorna i tydligen en mycket känslig scen, en arg regissör skrek "Bryt!" och vi blev utkörda ej utan bestämdhet. Det var vårt sista försök att komma in där. Av förklarliga skäl lyckades vi aldrig göra oss välkomna.

Höjdpunkten var emellertid dagen därpå, när vi gjorde utflykten på floden norrut till den lilla staden Szentendre. Vädret var kalas och flodresan njutbar till

maximum. Szentendre, egentligen ursprungligen Sanct Andreas, är en uråldrig stad från förra millenniet som haft en mycket skiftesrik historia med tre olika storhetstider. Den tjänade bland annat som kyrkligt centrum och uppsamlingsplats för alla kristna flyktingar från södern i Jugoslavien när turkarna beslagtogs hela landet. Just nu skryter staden med sin fjärde storhetstid. Den har blivit ett konstnärligt centrum för hela landet med en mycket intressant konsthantverksmarknad uppe vid kyrkan.

Där i en skuggig berså nere vid floden hade vi vår stora festliga avslutningsbankett på lördagen. Det var en värdig avslutning på hela resan. Även de som varit sjuka kände sig tillfälligt bättre, och omgivningarna, miljön med floden i denna pittoreska småstad av nästan bara envåningshus, hade inte kunnat bli bättre.

Somliga av oss valde att ta båten även tillbaka medan andra föredrog att ta tåget. En tablå utspelade sig när vi skulle göra inköpet av våra tågbiljetter. Janne som kunde ungerska åtog sig att genomföra uppgiften. Där satt två gamla ampra helsura tanter med pokerstenansikten i biljettkontoret när Janne steg in och framlade sitt anspråkslösa ärende. Deras reaktioner hade ingen kunnat förutse. De fullkomligt exploderade ut i gapskratt och kunde inte bärga sig. De skrattade hejdlöst och okontrollerat så länge Janne var kvar på biljettkontoret. Han kunde inte för sitt liv begripa vad det var som de båda satta tanterna hade så förtvivlat roligt åt, men faktum är att de gapskrattade hysteriskt så länge han var kvar inom synhåll.

del 3 och avslutning.

Resan hade varit så lyckad och angenäm alltigenom att flera menade att den hade varit för kort. Det var mycket man inte hade hunnit med, inga konstmuséer, inga kyrkor, inte Gellertberget och allra minst Café New York, så många menade att det förelåg skäl att satsa på en repris nästa år.

Den sista dagen företog jag min enda tur på egen hand. Jag gick upp till Gellertberget, den högsta punkten med den bästa utsikten över Budapest, och därifrån över Elisabethbron till Pestsidan till torget framför Konserthuset, en av Budapests angenämaste punkter, där världens äldsta i bruk varande och alltsedan invigningen oförändrade spårvagnslinje nummer 2 fortfarande följer hela Peststranden till Parlamentet; från vilken lilla marknadsplats jag följde stranden till Kedjebro, gick över denna och genom tunneln under slottsberget tillbaka till Moszkvatorget. Det var den perfekta Budapestpromenaden som dock förlöpte genom en av världens vackraste städer då denna var som tommast på folk i början av juli. Alla ungrare överger Budapest då, och det är även få utlänningar som kommer dit då, varför tomheten är ganska påfallande. Anledningen till denna folkflykt är sommarhettan. Emellertid var det i år en misslyckad sommar i norra Europa, i Skandinavien var det närmast en grön vinter, varför man kan säga att klimatet var som drägligast i Budapest just då. Det var bara de två sista dagarna som var något varmare än vad man hade önskat.

Denna folkflykt från Budapest drabbade oss däremot på ett annat sätt. Ingen var hemma. Både Janne och jag försökte oss på ett antal telefonsamtal till bekanta i Budapest utan att någonsin lyckas. Janne kom åtminstone in i en automatisk telefonsvarares garn medan jag aldrig ens bemöttes av en sådan.

Åtterresan blev emellertid ett kapitel för sig. Vi åkte tillbaka med samma "Csardas"-tåg som vi kommit ner med, och allt gick bra genom ett ljuvligt aftonskymningslandskap belyst av de mest smäktande tänkbara rosenskimrande solnedgångsfärger, tills vi kom till Prag. Det var då sent på kvällen så att fler och fler ville gå och lägga sig, varvid fler och fler upptäckte att allt inte var som det skulle med toaletterna. I vår vagn var båda låsta med den förklaringen att de var "kaputt",

och vi blev inte insläppta till vagnen bredvid, som var en första klassens sovvagn, medan vår vagn bara var en liggvagn. Dessa oförklarliga omständigheter ledde till att en viss upprorsstämning började alstras i vår vagn då allt fler inte rent fysiskt kunde hålla sig i längden.

Det krävdes att någon gjorde något drastiskt. Samtidigt som det drog in ett gäng praktfulla tjeckiska punkare på vår plattform på stationen i Prag gjorde tydligen någon av konduktörerna detta drastiska. Ingen av oss blev klok på vad han egentligen gjorde, men han gjorde något med vår vagns toalett, och följderna blev samma effekt som efter en atomstinkbomb. En överväldigande alltför lättdefinierbar lukt av den lägsta sortens kloakinnehåll lägrade sig över hela vagnen och synbarligen över hela stationen, ty även punkarna där ute reagerade synnerligen kraftigt, då de tog sig för sina luktorgan under kommentarer som uteslöt alla missförstånd och kvickt skingrades från stationen.

Detta omfattande stinkbombsfenomen utlöste olika teorier. Någon menade att konduktören blivit arg på dessa besvärliga skandinaver som bara klagade på toaletterna hela tiden och därför gett dessa besvärliga klagande skandinaver svar på tal. Emellertid kunde efter denna drastiska utlösning toaletterna användas igen, om någon kände för att göra det.

Därmed endast började problemen. Vi skulle vara framme vid Sassnitzfärjan klockan sju följande morgon. Klockan sju följande morgon befann sig tåget på tyskt fastland rullande någonstans i ingenmansland. Och det fortsatte rulla vidare i timmar utan att det kom fram någonstans. Efter många om och men medgav konduktören att vi hade missat färjan och måste vänta i fem timmar på nästa. Anledningen var att två tåg under natten hade kolliderat mellan Dresden och Berlin och att vårt tåg därför måste ta en omväg. Det var bara att följa med på omvägen och vänta fem timmar extra på Sassnitzfärjan. Det var ingen tillgänglig persons fel.

Detta innebar att hemresan förlängdes med sex timmar eller en dryg femtedel. Vi skulle ha kommit fram till Göteborg före klockan 18 men kom åtminstone fram före midnatt. Detta vållade vissa problem för dem som sedan skulle vidare med buss till exempelvis Alingsås eller Frillesås medan de andra åtminstone kom hem.

Värst var det för dem som hade lämnat in sina husdjur före resan och lovat lösa ut dem denna dag. Det blev ju ingenting av med det. På morgonen när humöret var som sämst på vissa håll företog sig en att inleda denna sura morgons frukost med yoghurt. Han spillde, som man lätt gör i skakande tågupéer med yoghurt. Detta tillspetsade den kritiska situationen bortom all uthärdlighet. Han blev så rasande att han beslöt att kasta ut all yoghurt genom fönstret - på fel sätt, naturligtvis. All yoghurt som slängdes ut slungades av motvinden in i kupén igen, så att allt och alla - tapeter, bagage, klänningar, osv, fick en viss beklädnad av yoghurt. En närvarande fällde den oförglömliga repliken: "Nej men älskling, du har ju slängt yoghurt omkring i hela kupén!"

Ändå var det en paradisresa som vi gärna gör om.